

Fiscale rentes: leuker kunnen we het niet maken, makkelijker ook niet!

Belastingrente is afgelopen jaren volop in de aandacht. Het speelt een cruciale rol in het fiscale landschap. Advocaat Marloes Lammers staat in dit artikel stil bij de soorten rentes en gaat in op pijnpunten zoals de veronderstelde invloed van de belastingplichtige, de hoogte van de wettelijke rente en de uitleg van 'verzuim'.

Mr. M.H.W.N. Lammers
Marloes Lammers advocaat-mediator bij Huygen-Lammers Advocaten en docent formeel belastingrecht bij Universiteit van Amsterdam

In de complexe wereld van financiën en belastingen spelen de fiscale rentes een cruciale rol. Met het begrip fiscale rente doel ik op de rentes die worden toegepast op belastingen die nog niet zijn betaald of terugbetaald. Dit ogenschijnlijk eenvoudige concept heeft echter diepgaande implicaties voor zowel belastingbetalers als beleidsmakers. Dit artikel duikt dieper in de wereld van de fiscale rente en ontrafelt de kanttekeningen die bij de belastingrente te plaatsen zijn.

Verschillende fiscale rentes

Voordat ik meer specifiek inga op de belastingrente, is het belangrijk om eerst een overzicht te hebben van welke rentes er nu eigenlijk te vinden zijn in het belastingrecht. Van belang daarbij is dat er in ieder geval ook één wolf in schaapskleren tussen zit. Namelijk de revisierente. Koopt een belastingplichtige zijn lijfrente af, dan betaalt hij daarover revisierente (art. 30i AWR). Revisierente is een heffing van 20% over de bruto waarde van de lijfrente. Deze heffing heeft niets te maken met 'rente', maar is een compensatie voor het ontvangen belastingvoordeel.

Belastingrente

Belastingrente is een van de twee meest voorkomende fiscale rentes die we zien. Bijna elke belastingplichtige krijgt er gewild of ongewild mee te maken. Belastingrente wordt kort gezegd in rekening gebracht of vergoed als de belastingaanslag te laat is opgelegd.

Voor aanslagbelastingen (IB en VPB) ontstaat de materiële belastingsschuld de dag na afloop van het belastingjaar, maar wordt deze pas geformaliseerd door het opleggen van een aanslag (art. 11, lid 4, AWR). Bij erfbelasting ontstaat de materiële belastingsschuld op de dag van het overlijden. Het vaststellen van een aanslag volgt in principe na het indienen van de aangifte of het verzoek om een voorlopige aanslag. Als sprake is van een te betalen bedrag op die aanslag, wordt rente in rekening

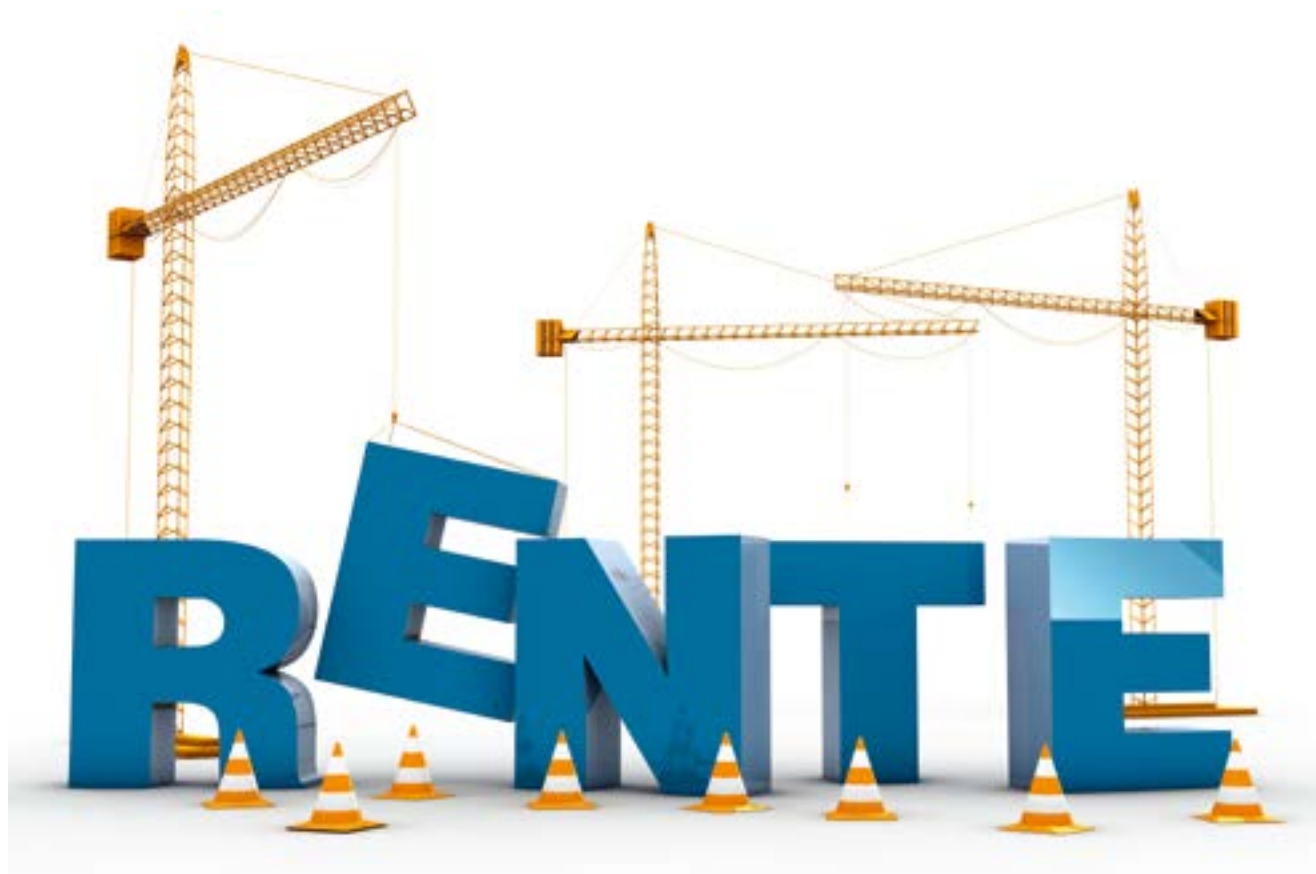
gebracht als de belastingplichtige te laat aangifte doet of te laat verzoekt om een voorlopige aanslag. In dat geval is de belastingplichtige in verzuim. Stelt de inspecteur de aanslag te laat vast maar wel conform de ingediende aangifte, dan heeft de belastingplichtige recht op een rentevergoeding.

Voor aangiftebelastingen moet een onderscheid worden gemaakt voor belastingen die over een tijdvak worden betaald (tijdvakbelastingen zoals LB en OB) en belastingen waar geen sprake is van een tijdvak (tijdstipbelastingen zoals dividendbelasting en overdrachtsbelasting). Als hoofdregel geldt voor tijdvakbelastingen dat de verschuldigde of ingehouden belasting binnen één maand na afloop van het tijdvak moet zijn betaald aan de Belastingdienst. Tijdstipbelastingen moeten in beginsel binnen één maand na het ontstaan van de schuld zijn betaald. Rente wordt in rekening gebracht als sprake is van een aanslagverzuim. In dat geval is de belastingsschuld niet, niet geheel of niet tijdig betaald. Wordt bijvoorbeeld wel betaald, maar vergeet de ondernemer de aangifte omzetbelasting in te dienen, dan krijgt hij geen rente in rekening gebracht. Doet hij wel de aangifte, maar vergeet hij de bijbehorende betaling te doen, dan krijgt hij wel de rente aan zijn broek. Reageert de Belastingdienst te laat op een teruggaafverzoek, dan kan de belastingplichtige in sommige situaties aanspraak maken op vergoeding van belastingrente.

Invorderingsrente

De tweede meest voorkomende fiscale rente is de invorderingsrente. Bij invorderingsrente is de belastingplichtige in verzuim, omdat hij niet binnen de geldende betaaltermijn de belastingaanslag heeft betaald. Voor deze rente wordt geen onderscheid gemaakt tussen aanslag- of aangiftebelastingen. Uitgangspunt is te laat betalen, is invorderingsrente betalen.

Voor aanslagbelastingen geldt een betaaltermijn van zes weken na dagtekening van de aanslag of voorlopige aan-

slag. Voor navorderingsaanslagen en conserverende navorderingsaanslagen geldt een betalingstermijn van één maand na dagtekening. Dat betekent dat het dus verstandig is om die op tijd te betalen of om binnen de termijn om uitstel van betaling te verzoeken. Dat uitstel schort de betaaltermijn op, maar laat de invorderingsrente wel doorlopen.

Voor aangiftebelastingen met een naheffingsaanslag geldt een betalingstermijn van veertien dagen na dagtekening van de aanslag. Ook deze termijn moet dus goed in ogenschouw worden genomen. De betalingstermijn en de bezwaartermijn lopen niet synchroon.

Irimierente

Het Hof van Justitie heeft in het Irimie-arrest (HvJ EU 18 april 2013, ECLI:EU:C:2013:250) geoordeeld dat het Unierechtelijke doeltreffendheidsbeginsel vereist dat een passende vergoeding wordt geboden voor het verlies dat een belastingplichtige leidt door een onverschuldigde betaling van belastingen. Deze jurisprudentie is in Nederland inmiddels in art. 28c Invorderingswet 1990) vastgelegd. Belangrijk punt bij deze rentevergoedingsregeling is dat het moet gaan om belastingen die zijn geheven in strijd met het Unierecht.

Coulancerente

De coulancerente is niet in de wet geregeld, maar in paragraaf 28 Besluit Fiscaal Bestuursrecht. Coulan- celerente verwijst naar rente die wordt betaald aan een belastingplichtige als de afwikkeling van een kwestie door de Belastingdienst te veel tijd in beslag heeft geno-

men én de uiteindelijke beslissing in die kwestie leidt tot een terug te geven bedrag. De coulancereregeling komt enkel en alleen in beeld als er een leemte is in de regelingen van de belasting- en/of invorderingsrente. Om voor de coulancerente in aanmerking te komen, moet zijn voldaan aan 3 cumulatieve voorwaarden:

- de belastingplichtige vraagt belasting terug waarover geen belasting- of invorderingsrente wordt ontvangen;
- de behandeling van het verzoek om teruggaaf van belasting heeft langer geduurd dan gebruikelijk;
- de langere behandelingsduur is te wijten aan de Belastingdienst.

Wettelijke rente

In afdeling 4.4.2. van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kennen we de regeling van de wettelijke rente. Deze rente is van toepassing als sprake is van vertraging in de betaling van een geldsom door een bestuursorgaan (niet in fiscale zaken). Deze rente is vastgesteld om de schade te vergoeden die de belanghebbende leidt als gevolg van de vertraging in de betaling. De wettelijke rente wordt berekend over de periode van de vertraging. Art. 4:102 Awb bepaalt dat de wettelijke rente gelijk is aan de wettelijke rente voor niet-handelstransacties.

Rente bij in-en uitvoer

Tot slot is in de Douanewetgeving nog voorzien in een regeling voor het in rekening brengen en vergoeden van rente.

Doelstelling belastingrente

In het vervolg van dit artikel ga ik in op de regeling(en) omtrent de belastingrente. Dit omdat deze rente het meest controversieel is en de meeste irritatie bij belastingplichtigen en belastingadviseurs oproept. De doelstelling van rente is afhankelijk van de context waarin het wordt toegepast. Zo kan rente worden betaald als beloning voor het beschikbaar stellen van kapitaal, maar ook om inflatie te compenseren of om de vraag en aanbod van kapitaal te beïnvloeden. In het belastingrecht werd tot 2013 uitgegaan van de compensatiegedachte. De toen geldende regeling van de heffingsrente had als uitgangspunt compensatie van het geledens rentenadeel, dan wel het genoten rentevordeel. Deze compensatiegedachte zorgde ervoor dat de Belastingdienst sommige zaken op een bepaalde manier afwikkelde om zo geen rente te hoeven betalen. Dat zorgt voor een onevenwichtigheid in het systeem waar de Hoge Raad het niet mee eens was (HR 30-09-2011, ECLI:NL:HR:2011:BP3080 en HR 28-10-2011, ECLI:NL:HR:2011:BP3068). Met name omdat de werkwijze van de Belastingdienst zorgde voor rente-nadelen bij de belastingplichtigen. Om die onevenwichtigheid op te lossen werd een systeemwijziging doorgevoerd en gingen we van een heffingsrente naar een nieuw ontwikkelde belastingrente. Ter rechtvaardiging daarvan werd een viertal argumenten naar voren gebracht:

- voorkomen dat belastingplichtigen sparen bij de Belastingdienst
- van compensatie naar verzuim
- meeropbrengst van EUR 400 miljoen voor de Staat, en
- minder belastingplichtigen confronteren met rente

Voor de uitleg van het argument van compensatie naar verzuim werd naar voren gebracht dat werd aangesloten bij de verzuimgedachte zoals we die kennen uit het algemene bestuursrecht (Awb) en het civiele recht (BW). Maar is dat standpunt valide (geweest)?

Voor het civiele recht geldt als uitgangspunt dat je in verzuim bent gedurende de tijd dat de prestatie uitblijft nadat zij opeisbaar is geworden en dat je daarover vervolgens een rente dient te vergoeden. Voor het algemene bestuursrecht geldt dat een schuldenaar (dat kan zowel een bestuursorgaan als een burger zijn) in verzuim is als hij niet binnen de voorgeschreven termijn heeft betaald. Dat verzuim heeft tot gevolg dat wettelijke rente wordt verschuldigd over het te betalen bedrag. Uitgangspunt bij deze twee verzuimen is dat sprake is van een betalingsverzuim. Is de betaling te laat dan is wettelijke rente verschuldigd over het te laat betaalde bedrag. De belastingrente daarentegen heeft niet als uitgangspunt de betaling van belastingen, maar het tijdstip van het vaststellen van de belastingaanslag. Als de belastingaanslag te laat wordt vastgesteld, dan is sprake van een aanslagverzuim en wordt belastingrente verschuldigd. In mijn ogen gaat de vergelijking tussen het verzuim in de belastingrenteregeling en de renteregelingen uit de Awb en het BW dan ook mank. Het ziet op twee totaal

verschillende verzuimen: aanslagverzuim versus betaalverzuim. Derhalve worden appels met peren vergeleken. Wil je appels met appels vergelijken dan komt de invorderingsrente in beeld. Immers uitgangspunt voor de verschuldigdheid van invorderingsrente is dat de belastingplichtige het bedrag van de aanslag te laat betaalt. In dat geval heb je dus een betaalverzuim in het belastingrecht dat overeenkomt met een betaalverzuim in de Awb en het BW.

Het voorgaande heeft direct tot gevolg dat het belangrijkste argument dat werd gebruikt om de regeling van de belastingrente te rechtvaardigen, geen hout snijdt. De uitleg om van compensatie naar verzuim te gaan, is in mijn ogen dan ook niet valide (geweest). Veel meer lijkt het begrotingsaspect dat met deze systeemwijziging te maken had, voorop te hebben gestaan. Het renteaspect en dan met name het binnenhalen van rentebetalingen door de Belastingdienst is begroot op EUR 400 miljoen. Dit is vervolgens jaarlijks in de begroting als opbrengst opgenomen om daarmee uitgaven te kunnen betalen. Iets dat in mijn ogen niet in overeenstemming is met de doelstelling van renteregelingen. Na de invoering van de belastingrenteregelingen zijn de nodige discussies gevoerd over de houdbaarheid van dit systeem. Met name omdat de Belastingdienst ook belastingrente in rekening bracht voor periodes waarin ze zelf het geld al op de bankrekening hadden staan omdat de belastingplichtige dit bijvoorbeeld op een voorlopige aanslag had betaald. In 2022 wees de Hoge Raad weer een aantal kritische arresten over de renteregeling (onder andere HR 18-11-2022, ECLI:NL:HR:2022:1673). Uitkomst daarvan is dat geen belastingrente mag worden berekend over de periode waarover de Belastingdienst al beschikte over het bedrag. In dat geval kan namelijk niet worden gezegd dat de belastingplichtige in verzuim is. Bovendien zou je kunnen zeggen dat de Belastingdienst dan geen rentenadeel heeft (in de compensatiegedachte).

Ook dit keer zag de wetgever de bui al hangen en heeft art. 30a1 AWR in de Fiscale verzamelwet 2023 opgenomen. Dit artikel biedt de mogelijkheid tot maatwerk bij situaties die (zeer) indruisen tegen het rechtvaardigheidsgevoel en ook niet passen bij de verzuimgedachte die aan de regeling van de belastingrente ten grondslag ligt. In eerste instantie was het de bedoeling dat dit alleen voor de IB en VPB zou gaan gelden, maar sinds 1 januari 2024 geldt dit ook voor de OB en de LB. Door deze vorm van maatwerk te kunnen leveren, iets dat de Landelijke vakgroep overleg Formeel belastingrecht van de Belastingdienst al sinds 2017 wilde doen, komt de compensatiegedachte toch weer meer naar voren.

Invloed belastingplichtige op de rente

In de parlementaire geschiedenis is bij de invoering van de belastingrenteregeling veelvuldig door de staatssecretarissen naar voren gebracht dat belastingplichtigen zelf invloed kunnen uitoefenen op het al dan niet betalen van belastingrente. Die invloed is in mijn ogen in zekere zin beperkt.

Zoals hiervoor al naar voren is gekomen, hangt de verschuldigheid van belastingrente samen met het vaststellen van de belastingaanslag. Dat vaststellen hangt weer samen met het tijdstip waarop de belastingaangifte wordt ingediend. Voor het indienen van de belastingaangifte worden door de wet termijnen gegeven. Als een belastingplichtige binnen die termijn de aangifte indient, dan voorkomt hij dat hij voor die aangifte te maken krijgt met belastingrente. Vraagt hij uitstel voor het indienen van de aangifte, dan pareert hij daarmee de termijn, maar niet de verschuldigheid van belastingrente. Voor de vraag of hij tijdig de (vereiste) aangifte heeft ingediend, is de belastingplichtige dan vrijgepleit, maar hij wordt wel direct geconfronteerd met de belastingrente. Op dat feit wordt de belastingplichtige door de Belastingdienst niet gewezen. In de uitnodigingen tot het doen van aangifte neemt de Belastingdienst namelijk wel op dat een belastingplichtige uitstel kan vragen als het niet lukt om het binnen de termijn te doen. De gevolgen die aan dat uitstel zijn verbonden, de verschuldigheid van belastingrente, benoemt de Belastingdienst in deze brief niet. Iets dat in mijn ogen vreemd is, omdat de overheid aan allerlei andere (commerciële) instanties dergelijke verplichtingen wel oplegt. Zou dan de overheid niet het goede voorbeeld moeten geven en de belastingplichtige actief moeten informeren over deze gevolgen? In mijn ogen wel.

Het probleem over de verschuldigheid van belastingrente door uitstel komt ook om de hoek kijken bij een belastingplichtige die een belastingadviseur heeft ingeschakeld voor het invullen van de aangifte. Die belastingadviseur maakt meestal gebruik van de BECON-regeling om niet alleen structuur aan te brengen in de in te dienen aangiften, maar ook om er voor te zorgen dat de werkbelasting evenredig over het jaar heen loopt. Dat BECON-uitstel dat wordt verleend voor het indienen van de aangiften, raakt dus alleen de termijn en niet de verschuldigheid van de belastingrente. Voor een adviseur betekent dat in feite dubbel werk. Hij moet binnen de termijn voor het indienen van de aangifte beoordelen of wellicht een nadere voorlopige aanslag moet worden gevraagd en die dan vervolgens aanvragen om het belopen van de belastingrente tegen te gaan. Vervolgens moet hij de aangifte opstellen en indienen. In mijn ogen ligt het veel meer voor de hand om aan de BECON-regeling ook de consequentie te verbinden dat gedurende het verleende uitstel wordt afgezien van het in rekening brengen van belastingrente.

Als de Belastingdienst besluit om een boekenonderzoek in te stellen naar de ingediende aangifte(n), dan loopt zo'n controle meestal geruime tijd. Op de duur daarvan heeft een belastingplichtige meestal geen tot nauwelijks invloed. Hij kan ervoor zorgen dat eventuele vragen van de Belastingdienst snel worden beantwoord, maar over de snelheid waarbij de controlemedewerker een en ander vervolgens weer oppakt, heeft hij geen invloed. Als de controle bijvoorbeeld twee jaar duurt en de controleambtenaar stelt vervolgens een navorderingsaan-

slag vast, dan wordt daarbij belastingrente in rekening gebracht. Was de controlemedewerker voortvarender te werk gegaan, dan had de tijdsduur van de controle bijvoorbeeld teruggebracht kunnen worden naar negen maanden en was de belastingrentecomponent aanzienlijk lager geweest.

Het gemak waarmee in de parlementaire geschiedenis werd gesteld dat een belastingplichtige zelf invloed kan uitoefenen over het belopen van belastingrente is dus maar ten dele waar. Bovendien zorgt de wijze waarop de belastingrente is geregeld voor belastingadviseurs voor dubbel werk. Dat dubbele werk komt in feite vervolgens ook bij de Belastingdienst te liggen omdat daar extra voorlopige aanslagen moeten worden vastgesteld om het belopen van belastingrente tegen te gaan.

Asymmetrisch systeem

In het voorgaande heb ik al toegelicht dat er de nodige haken en ogen zitten aan het systeem van met name de belastingrente. Deze haken en ogen worden nog groter als we gaan kijken naar de mogelijkheden die de Belastingdienst heeft om belastingrente bij de belastingplichtige in rekening te brengen afgezet tegen de mogelijkheden die de belastingplichtige heeft om rente vergoed te krijgen van de Belastingdienst. In die twee mogelijkheden zitten aanzienlijke verschillen. Verschillen die steeds uitpakken in het voordeel van de Belastingdienst en dus van de overheid.

In de eerste plaats het voorbeeld als een belastingplichtige een te betalen bedrag heeft op zijn belastingaanslag, dan wordt automatisch rente berekend als de aanslag na 1 juli van het volgende jaar wordt vastgesteld. Als de belastingplichtige op die aanslag een bedrag terug zou ontvangen van de Belastingdienst, krijgt hij geen rente vergoed. Dit verschil ontstaat door de uitleg van het begrip 'verzuim'. Voor de Belastingdienst gelden andere voorwaarden aan het begrip 'verzuim' dan voor de belastingplichtige. Iets dat vreemd op mij overkomt omdat voor alle partijen toch uit zou moeten worden gegaan van één gelijklopend begrip. Hetgeen ook wordt onderschreven in de uitleg van het begrip 'verzuim' in de Awb en het BW.

Een tweede voorbeeld: als een belastingplichtige procedeert over een belastingaanslag en hij geniet uitstel van betaling, dan loopt de teller van de invorderingsrente gewoon door. Verliest de belastingplichtige de zaak dan moet hij de verschuldigde belasting, belastingrente en de invorderingsrente betalen. Maar stel de belastingplichtige betaalt onder protest de verschuldigde belasting, procedeert en wint de zaak. Gelet op de huidige doorlooptijden heeft de Belastingdienst dan zo'n 3 tot 6 jaar het betaalde bedrag op de rekening gehad en dus een rentevoordeel genoten. Desalniettemin hoeft de Belastingdienst dan enkel het betaalde bedrag op de aanslag terug te betalen. Een belastingrentevergoeding zit er voor de belastingplichtige niet in. Waarom niet? In de ogen van de regeling omdat de Belastingdienst niet in verzuim is geweest. Maar als we dan weer kijken naar de verzuimgedachte in de Awb dan bepaalt art. 4:102 Awb

Een belastingrente-vergoeding zit er voor de belastingplichtige niet in. Waarom niet?

dat als een bestuursorgaan in een procedure in het ongelijk wordt gesteld, het bestuursorgaan wettelijke rente is verschuldigd over de termijn tussen de betaling en de terugbetaling. Voor bijvoorbeeld een gemeente geldt dus wel dat wettelijke rente moet worden betaald in de situatie van het tweede voorbeeld met een gewonnen zaak door de belastingplichtige, maar voor de Belastingdienst, de Rijksoverheid dus, geldt dat dan weer niet. Dit zijn slechts twee voorbeelden, maar zo zijn er nog meer op te noemen. Mijn conclusie is dat een van de doelstellingen van de belastingrenteregeling was het voorkomen dat de belastingplichtige spaart bij de Belastingdienst, maar dat dit is omgebogen naar de doelstelling dat de Belastingdienst spaart bij de belastingplichtige.

Hoogte rente

Tot slot nog een overweging over de hoogte van de belastingrente en de invorderingsrente. In het voorgaande hebben we al gezien dat in het algemene bestuursrecht voor de hoogte van de verschuldigde wettelijke rente wordt aangesloten bij de wettelijke rente voor niet-handelstransacties. Deze rente is gelijk aan de ECB-rente. Deze wettelijke rente geldt ook als uitgangspunt voor het bepalen van de hoogte van de belastingrente. Daarmee wordt de belastingplichtige in feite een rad voor ogen gedraaid. Want ja, er wordt aangesloten bij de wet-

telijke rente, maar gemakshalve wordt in de meeste communicatie ‘vergeten’ te vertellen dat op die wettelijke rente een opslag wordt gehanteerd. De wettelijke rente voor niet-handelstransacties bedraagt per 1 januari 2024 7%. De belastingrente voor de VPB bedraagt per 1 januari 2024 10% en voor de andere middelen van 7,5%. Dat betekent dat de belastingrente hoger ligt dan de wettelijke rente. De reden daarvoor is dat de staatssecretaris anders ‘bang’ is dat de belastingrente lager komt te liggen dan de rente die banken hanteren. Ook op dit punt laat de overheid zien een ‘rupsje nooit genoeg’ te zijn.

Conclusie

De belastingrente speelt een cruciale rol in het fiscale landschap met diepgaande gevolgen. Ondanks zijn ogenschijnlijke eenvoud, heeft het systeem enkele pijnpunten. De invoering van de belastingrente die ooit was bedoeld voor compensatie, lijkt nu meer gedreven door begrotingsaspecten, waardoor het systeem asymmetrisch is geworden. Belastingplichtigen hebben beperkte invloed, terwijl de Belastingdienst bevoorrecht lijkt. De hoogte van de belastingrente, gekoppeld aan de wettelijke rente maar met een opslag, roept vragen op over transparantie en eerlijkheid. Mede met het oog op de uitleg van het begrip ‘verzuim’ waardoor de Belastingdienst bijna niet in verzuim kan komen en de belastingplichtige heel snel. Het streven naar evenwicht in dit complexe landschap blijft een uitdaging, met het risico dat de Belastingdienst nu lijkt te ‘sparen’ bij de belastingplichtige in plaats van andersom. Helaas hebben we het er nog wel ‘even’ mee te doen en zullen we als fiscalisten zelf op moeten letten en tijdig om (voorlopige) aanslagen moeten vragen om niet in de fuik van de belastingrente te lopen.